

З вище викладеного можна зробити висновок, що міжнародна інформаційна безпека – стан міжнародних відносин, який виключає порушення світової стабільності та створення загрози безпеці держав і світової спільноти в інформаційному просторі.

Всі питання забезпечення інформаційної безпеки держави, крім технічних засобів захисту інформації, повинні регулюватися, насамперед, нормами міжнародного права, так як засоби інформаційного впливу мають деструктивні наслідки не тільки для держави, проти якої вони спрямовані, а й для всієї світової спільноти.

1. Федоров А.В. Информационная безопасность в мировом политическом / Федоров А.В. – М. : МГИМО-Университет, 2006. – 220 с. 2. Міжнародна інформаційна безпека: Сучасні виклики та загрози. –К. : Центр вільної преси, 2006. – С. 9. 3. Там само. – С. 13-14. 4. Раймон А. Мемауры: 50 лет размышления о политике / Раймон А. Memoires: 50 Ans de Reflexion Politique ; пер. с фр. Г.А. Абрамова, Л.Г. Лариновой.– М. : Ладомир, 2002.– 873с. 5. Юдін О.К. Інформаційна безпека держави : навч. посіб. / О.К. Юдін, В.М. Богущ. – Х. : Консум, 2005. – С. 38. 6. Міжнародна інформаційна безпека:Сучасні виклики та загрози – С. 15. 7. Доклад рабочей группы по управлению Интернетом. – Шаго де Босси, 2005. 8. Пухова Калерия. Совбез занялся СМИ : Доктрина информационной безопасности может сработать против российских масс-медиа [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://www.org.ng.ru/printed/8786>. 9. Міжнародна інформаційна безпека: Сучасні виклики та загрози [Текст].-К.:Центр вільної преси, 2006. – С. 147.

УДК 328.182

М. Д. ХОДАКІВСЬКИЙ

ПРОТИДІЯ ДИСКРИМІНАЦІЇ ЗА ОЗНАКОЮ СЕКСУАЛЬНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ ТА ГЕНДЕРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В УКРАЇНІ*

На основі аналізу законодавства України у статті розглянуто політико-правові засади протидії дискримінації за ознакою сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності, особливості цього процесу в сучасних політичних умовах.

Ключові слова: дискримінація, сексуальна орієнтація, гендерна ідентичність.

© ХОДАКІВСЬКИЙ Михайло Дмитрович – кандидат політичних наук, старший науковий співробітник Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України

* Стаття підготовлена в рамках планової теми відділу правових проблем політології «Політико-правові механізми запобігання ксенофобії та іншим видам дискримінації в Україні в контексті європейської інтеграції»

Ходаковский М.Д. Противодействие дискриминации по признаку сексуальной ориентации и гендерной идентичности в Украине

На основе анализа законодательства Украины в статье рассмотрены политико-правовые основания противодействия дискриминации по признаку сексуальной ориентации и гендерной идентичности, особенности этого процесса в современных политических условиях.

Ключевые слова: дискриминация, сексуальная ориентация, гендерная идентичность.

Khodakivskiy Myhailo. Resistance discrimination on the ground of sexual orientation and gender identity in Ukraine

Based on the analysis of the legislation of Ukraine the article deals with the political and legal basis for resistance discrimination on the ground of sexual orientation and gender identity, peculiarities of this process in today's political environment.

Key words: discrimination, sexual orientation, gender identity.

Як справедливо окреслено в літературі, усі пострадянські держави, які задекларували у своїй політиці європейський вектор зовнішньополітичної інтеграції, стикнулися з труднощами імплементації європейських норм у національне законодавство¹. Зазначене цілком стосується і такого недослідженого в політико-правовому дискурсі поняття, як дискримінація за ознаками сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності.

Законодавство України не містить визначення ні сексуальної орієнтації, ні гендерної ідентичності, що зумовлює труднощі у їх застосуванні в контексті дискримінації. Водночас, ці два поняття (особливо «сексуальна орієнтація») є досить вживаними у міжнародно-правових документах, ратифікованих Україною.

У широкому значенні сексуальна орієнтація є однією з природних властивостей людської особистості, яка полягає у спрямованості психоемоційної сфери людини, її еротичного (чуттєвого) потягу та сексуальних потреб на представників виключно або майже виключно протилежного гендеру (гетеросексуальність), виключно або майже виключно свого гендеру (гомосексуальність) або на представників обох гендерів (бісексуальність).

З медичної точки зору, всі три різновиди сексуальної орієнтації є нормативними й не становлять самі по собі хвороби чи поведінкового розладу. Зокрема, у міжнародній класифікації хвороб зазначено, що сексуальна орієнтація сама по собі не повинна розглядатись як відхилення².

Гендерна ідентичність – це глибоке усвідомлення людиною внутрішніх та індивідуальних особливостей гендерної належності, яка може як співпадати, так і не співпадати зі статтю людини за народженням.

Для позначення людей, які вирізняються своєю сексуальною орієнтацією та гендерною ідентичністю використовується акронім ЛГБТ, який складається з початкових літер слів – лесбійки (Lesbian), геї (Gay), бісексуали (Bisexual) та трансгендери (Transgender). Особи, що об'єднані спільними інтересами, проблемами та цілями, сповідують нетрадиційну сексуальну орієнтацію, а також борються за свої громадянські права, отримали назву ЛГБТ-спільнота або ЛГБТ-люди.

Особливості розвитку українського суспільства не дають підстав стверджувати, що воно готове до обговорення проблем трансгендерів та осіб з нетрадиційною сексуальною орієнтацією, унормування їх життя, а також до захисту їх прав. Однак Україна як держава, що взяла на себе низку міжнародно-правових зобов'язань, у тому числі щодо запобігання дискримінації, вимушена буде просуватися у цій царині. Відповідним орієнтиром мають стати діяльність міжнародних організацій та різноманітні міжнародно-правові документи. Україна послідовно підтримує та ратифікує майже всі основні міжнародно-правові документи щодо захисту прав людини.

31 березня 2010 р. Комітет міністрів Ради Європи одноголосно (за підтримки, в тому числі, України) прийняв Рекомендації щодо заходів для подолання дискримінації на основі сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності СМ/Rec(2010)⁵. Документ рекомендує країнам-членам Ради Європи (РЄ) впровадити низку заходів щодо вдосконалення законодавства та політики для забезпечення прав людини стосовно ЛГБТ у таких сферах, як трудові відносини, свобода асоціацій і мирних зборів, приватне і сімейне життя, освіта, охорона здоров'я, спорт, облік факторів гомофобії/трансфобії при розслідуванні правопорушень, включно з визнанням при цьому міри відповідальності. Підтримка Україною цього документа означає, визнання нашою державою того, що сексуальна орієнтація не може бути підставою для дискримінації⁴.

29 квітня 2010 р. Парламентська Асамблея Ради Європи (ПАРЄ) ухвалила два документи стосовно дискримінації за ознакою сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності (Резолюцію 1728 (2010)⁵ та Рекомендації 1915 (2010)⁶. Обидва документи, як і Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи, підкреслюють необхідність застосування ключового принципу, за яким права людини є універсальними та належать усім людям рівною мірою, засвідчують існування дискримінації стосовно ЛГБТ-осіб на підставі їх сексуальної орієнтації або гендерної ідентичності, визнають необхідність спеціальних дій із забезпечення всеосяжного дотримання прав людини стосовно ЛГБТ-осіб та окреслюють заходи, які вимагаються від урядів держав членів РЄ.

17 червня 2011 р. Україна долучилася до країн-підписантів

Резолюції Комітету з прав людини ООН А/НRC/17/L.9/Rev.1⁷. У даному документі зазначено, що динаміка насильницьких актів та дискримінації у всіх регіонах світу, скоєних відносно осіб за ознакою сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності, потребує дослідження такої практики та пошуків дійових механізмів міжнародного захисту прав людини від таких порушень. На підставі Резолюції Верховним Комісаром було започатковано аналіз законодавства країн на предмет дискримінації за ознакою сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності й відповідний діалог, спрямований на вироблення рекомендацій щодо захисту прав представників ЛГБТ-руху.

Україна також вирішує питання запобігання дискримінації за ознакою сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності в процесі євроінтеграції. У 2004 році країна отримала план дій з візової лібералізації. Відповідно до документа підписаного з ЄС, Україна взяла на себе зобов'язання проведення цілої низки реформ (від створення міграційної служби до всеохопного антидискримінаційного законодавства). План дій з візової лібералізації передбачає два етапи. Перший – напрацювання законодавчої бази, другий – забезпечення життєздатності відповідних реформ.

Відповідно до пункту 2.4.3. «Права громадян, включаючи захист меншин» Плану дій з лібералізації візового режиму, який виконує Україна, необхідно забезпечити: по-перше, ухвалення всеохопного антидискримінаційного законодавства, що рекомендовано моніторинговими органами ООН та РЄ для забезпечення ефективного захисту від дискримінації; по-друге, активно дотримуватися конкретних рекомендацій органів ООН, ОБСЄ/БДПЛ, РЄ/ЄКРН та міжнародних правозахисних організацій у реалізації антидискримінаційної політики, захисті меншин та боротьби зі злочинами, скоєними на ґрунті ненависті⁸.

Була прийнята Загальнодержавна програма адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу. Вона була затверджена Законом України від 18 березня 2004 року № 1629-IV⁹.

У Законі України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики»¹⁰ було закріплено забезпечення інтеграції України в європейський політичний, економічний, правовий простір з метою набуття членства в Європейському Союзі. 22 квітня 2011 року Президент України підписав указ № 494/2011 про виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України¹¹.

На виконання міжнародних зобов'язань України, було прийнято Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації» від 6 вересня 2012 р. № 5207-VI¹². Однак під час ухвалення базового закону з протидії дискримінації не була врахована позиція експертів, зокрема щодо такого питання, як заборона дискримінації за ознакою сек-

суальної орієнтації.

Поряд із позитивними рухами в напрямку євроінтеграції, законотворча робота парламенту почала просуватися і в протилежний бік – закріплення в законодавстві певних норм, які можна трактувати як дискримінаційні. Прикладом може бути проект Закону України «Про заборону спрямованої на дітей пропаганди гомосексуалізму» від 30.03.2012 р. №10290¹³, який після внесення спочатку був відкликаний, а згодом трансформований у проект Закону України «Про заборону спрямованої на дітей пропаганди одностатевих сексуальних стосунків» від 24.12.2012 р. № 1155¹⁴. На думку більшості правозахисних організацій, прийняття будь-якого з наведених законопроектів могло призвести до узаконення дискримінаційних практик на державному рівні.

2 жовтня 2012 р. Верховною Радою України був проголосований у першому читанні проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів (щодо захисту прав дітей на безпечний інформаційний простір)» від 20.06.2011 р. №8711¹⁵. Законопроектом пропонувалося шляхом внесення змін до законів «Про захист суспільної моралі», «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні», «Про телебачення і радіомовлення», «Про видавничу справу» та до Кримінального кодексу України заборонити пропаганду гомосексуалізму та встановити кримінальну відповідальність за порушення цієї заборони. Дана подія була засуджена ООН¹⁶, Радою Європи¹⁷, Європейською Комісією¹⁸, ПАРС¹⁹, Human Rights Watch²⁰, International Commission of Jurists та ILGA-Europe²¹, іншими міжнародними організаціями як така, що суперечить демократичним стандартам забезпечення прав людини та рішенням Європейського суду з прав людини, зокрема, права на свободу зібрань і асоціацій, права на свободу слова, права на пошук, отримання і передачу інформації, права на свободу від дискримінації.

15 листопада 2013 року в Києві Європейська Комісія оприлюднила звіт про прогрес у виконанні Плану дій з візової лібералізації (ПДВЛ) Україною, і хоча експерти зазначили в звіті, що більшість вимог згідно з планом виконано, одна з вимог, яка залишилась, це заборона дискримінації за ознакою сексуальної орієнтації. Без імплементації такої норми в законодавство неможливо визнати, що Україна має всеохоплююче антидискримінаційне законодавство.

В результаті Кабінет Міністрів України вніс на розгляд Верховної Ради України законопроект про «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання та протидії дискримінації в Україні» від 19.02.2013 р. №2342²². Зокрема, законопроектом пропонувалося у статті 2-1 Кодексу законів про працю України передбачити, що

рівність трудових прав усіх громадян забезпечується в Україні незалежно від «сексуальної орієнтації». Тобто Уряд запропонував доповнити перелік ознак дискримінації сексуальною орієнтацією, але тільки в пункті «рівність трудових взаємин»²³.

Законопроект було розроблено з метою врахування міжнародних стандартів та рекомендацій у сфері захисту прав та свобод людини і громадянина, а також зауважень до Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні», висловлених експертами Європейського Союзу та Ради Європи. Цей законопроект через заборону звільнення за ознакою сексуальної орієнтації працівника, викликав різку критику з боку націоналістів, комуністів і православних. Пройшло навіть кілька демонстрацій «проти Євросодома»²⁴. Це створило навколо проекту настільки нездорову ауру, що депутати практично всіх фракцій відмовилися за нього голосувати.

На думку деяких експертів, причина вимоги включення ознаки «сексуальна орієнтація» до чинного антидискримінаційного законодавства суто формальна. Нині українські гомосексуалісти мають право вимагати притулку в країнах ЄС, посилаючись на те, що в Україні вони не можуть знайти роботу через свою орієнтацію. Європейці цим особам зобов'язані надавати статус біженців. Після прийняття поправок українські геї втраять будь-яку можливість отримати притулок в Європі через переслідування на батьківщині. Таким чином, вимоги з боку ЄС пояснюються турботою не стільки про українських сексуальних меншин, скільки про власний бюджет²⁵.

При цьому Україна ратифікувала дві міжнародні конвенції і одну міждержавну угоду, в яких захищаються від дискримінації за ознакою сексуальної орієнтації певні соціальні групи. Першим таким документом стала Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства²⁶, в якій статтею 2 захищаються жертви насилля від дискримінації за ознакою сексуальної орієнтації; другим – Конвенція Ради Європи про підроблення медичної продукції та подібні злочини²⁷, що загрожують охороні здоров'я, ратифікувавши яку в 2012 році Україна зобов'язалася захищати права жертв підробленої медичної продукції, застосовуючи принцип недискримінації за ознакою сексуальної орієнтації. Також, в рамках міждержавної угоди між Іспанією і Україною, відповідно до ст. 6 угоди наша держава зобов'язалася захищати громадян Іспанії, які працюють на території нашої держави від дискримінації за ознакою сексуальної орієнтації²⁸.

Фактично міжнародними конвенціями й угодами в Україні від дискримінації за ознакою сексуальної орієнтації захищені три соціальні групи: жертви підробленої медичної продукції, діти, які стали жертвами сексуальної експлуатації та сексуального насильства, та громадяни

Королівства Іспанія. Щодо інших груп питання залишилось невизначеним.

27 березня 2014 року у Верховній Раді України було зареєстровано законопроект № 4581 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання та протидії дискримінації»²⁹, що став результатом роботи Міністерства юстиції України в рамках повернення на шлях європейської інтеграції та виконання вимог Плану з лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України.

До його розгляду міністр юстиції Павло Петренко заявив, що Європейська Комісія зняла свої вимоги в «антидискримінаційному законі» щодо гарантій для секс-меншин. За словами міністра, антидискримінаційний законопроект вже доопрацьовано без положень щодо гарантій для секс-меншин. «Він є загальним щодо загального захисту усіх осіб, незалежно від расової приналежності і релігійних переконань»³⁰.

Де-факто законопроект № 4581 – це той самий законопроект № 2342, з якого прибрали додаткову захищену ознаку «сексуальна орієнтація», що її було запропоновано ввести до Кодексу законів про працю України. Попри це в пояснювальній записці до законопроекту зазначено: «Проект Закону розроблено з метою врахування міжнародних стандартів та рекомендацій у сфері захисту прав та свобод людини і громадянина, а також зауважень до Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні», висловлених міжнародними експертами щодо: визначення термінів, які вживаються у Законі; розширення переліку ознак, дискримінація за якими забороняється; сфери дії Закону; форм дискримінації; повноважень Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини».

На думку деяких депутатів, саме включення торік сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності до переліку захищених антидискримінаційних ознак (як наполягали експерти з прав людини та питань рівності та недискримінації), завадило прийняти такі зміни, оскільки проти них виступали, не розібравшись у суті питання, релігійні організації та батьківські комітети. Саме під тиском таких неаргументованих протестів та прагнучи зберегти популярність серед виборців навіть ціною невиконання національних зобов'язань за Планом дій, народні депутати так і не змогли проголосувати за законопроект № 2342 у 2013 році.

Як зазначалося експертами, законопроект, спрямований на вдосконалення антидискримінаційного законодавства, повинен розроблятися з урахуванням позиції громадянського суспільства, адже він стосується захисту прав людини (відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 3 листопада 2010 року № 996³¹). Розвиток антидискриміна-

ційного законодавства повинен бути спрямований на розвиток прав людини в Україні та створення ефективних механізмів захисту громадян, а не на якнайшвидшу лібералізацію візового режиму з ЄС. Тобто зміни до законодавства повинні вноситися задля створення ефективного механізму захисту усіх дискримінованих груп.

13 травня 2014 року законопроект № 4581 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо запобігання та протидії дискримінації)» було проголосовано у другому читанні, а 28 травня підписано в.о. Президента України Турчиновим О.В.

Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ заборонив дискримінацію за ознакою сексуальної орієнтації. Суд у листі від 07.05.2014 № 10-644/0/4-14 роз'яснив³² судам апеляційної інстанції, що для належного забезпечення рівності трудових прав громадян при розгляді спорів, що виникають у сфері трудових відносин, необхідно враховувати, що перелік ознак, за якими не може бути привілеїв чи обмежень у реалізації трудових прав громадян, не є вичерпним. «Зокрема, неприпустимо порушення рівності трудових прав громадян не тільки на підставі ознак, зазначених у ч. 2 ст. 24 Конституції України, ст. 21 Кзпп, п. 2 ч. 1 ст. 1 Закону, а й за ознаками віку, кольору шкіри, іншими фізичними ознаками (вага, зріст, порушення мовлення, недоліки особи), сімейного стану, сексуальної орієнтації і інше». Також Суд звернув увагу, що при розгляді спорів про дискримінацію в сфері праці необхідно враховувати положення закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні», яким забороняються будь-які форми дискримінації осіб та/або груп осіб за їх певними ознаками з боку не тільки державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб, а й з боку юридичних та фізичних осіб.

Таким чином, загальносвітовою тенденцією суспільно-політичного розвитку є рух до визнання прав та запобігання дискримінації тих груп, які становлять меншість суспільства, у тому числі запобігання дискримінації за ознаками сексуальної орієнтації і гендерної ідентичності. Зазначений напрям прослідковується і у змісті міжнародно-правових документів, і у особливостях діяльності міжнародних організацій і у напрямках розвитку суспільно-політичного життя розвинених країн.

Таке визнання прав, що ґрунтується на політиці держави, спрямованій на нормативне закріплення рівних прав громадян, визначає рівень демократичності суспільства. Україна, як демократична держава, підтримує тенденції загальносвітового розвитку. Законодавство країни еволюціонує в напрямку закріплення прав меншин та запобігання їх дискримінації. Одночасно в країні розвивається ЛГБТ-рух, який досить активно виступає за забезпечення рівних прав з іншими сус-

пільними групами для свого повноцінного функціонування.

Водночас, більшість українського суспільства не готова сприймати нетрадиційну сексуальну орієнтацію та особливу гендерну ідентифікацію як норму для певних соціальних груп, що позначається на звуженні їх правових можливостей та проявах дискримінації. Крім того, такі настрої активно використовуються політичними акторами для отримання лояльності та електоральної підтримки в політичному протистоянні.

Зважаючи на значну політизацію проблеми запобігання дискримінації ЛГБТ-осіб та враховуючи історично обумовлені консервативні погляди переважної частини українського суспільства на питання, пов'язані із сексуальною ідентичністю, а також виходячи з необхідності дотримання рівних прав для усіх громадян країни, у тому числі представників нетрадиційної сексуальної орієнтації, Україна потребує певного перехідного періоду в процесі імплементації міжнародно-правових норм щодо захисту прав та запобігання дискримінації осіб за ознаками сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності, а також врахування власних соціокультурних особливостей при ратифікації міжнародних документів.

При цьому альтернативи дотриманню в чинному законодавстві та публічній політиці взятих Україною міжнародних зобов'язань у сфері захисту прав людини не існує. Творення різноманітних політико-правових симулякрів на кшталт «пропаганди гомосексуалізму» з його подальшою нормативною забороною, як і нормативна заборона інших проявів самовираження ЛГБТ-осіб, не має перспективи, оскільки суперечитиме всеосяжному антидискримінаційному законодавству, розроблення і дотримання якого є необхідною умовою інтеграції України до цивілізованого світу. Опонентам цього процесу слід спрямувати свої зусилля на творення позитивних ініціатив, пов'язаних з нормативною та соціально-економічною підтримкою традиційних для України сімейних цінностей.

1. Вітман К. Антидискримінаційне законодавство Молдови та України: проблеми імплементації / К. Вітман // Публічне право. – № 4 (8). – 2012. – С. 261.
2. Міжнародна статистична класифікація хвороб та споріднених проблем охорони здоров'я: Десятий перегляд / Всесвітня організація охорони здоров'я, Міністерство охорони здоров'я України, Український інститут громадського здоров'я. – Т. 1. – Ч. 1. – К. : Здоров'я, 1998. – С. 403.
3. *Recommendation CM/Rec(2010)5 of the Committee of Ministers to member states on measures to combat discrimination on grounds of sexual orientation or gender identity (Adopted by the Committee of Ministers on 31 March 2010 at the 1081-st meeting of the Ministers' Deputies)* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://wcd.coe.int/wcd/ViewDoc.jsp?id=1606669&Site=CM&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntranet=EDB021&BackColorLogged=>

F5D383 **4.** *Крок вперед, два назад: Становище ЛГБТ в Україні в 2010 – 2011 рр.* / [О.О. Зінченков, М.Г.Касянчук, А.В. Кравчук] (Рада ЛГБТ-організацій України, центр «Наш світ», ЛГБТ-центр «ДонбасСоцПроект»). – К. : Центр «Наш світ», 2011. – С. 10. **5.** *Resolution 1728 (2010)1 : Discrimination on the basis of sexual orientation and gender identity* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://assembly.coe.int/Mainf.asp?link=/Documents/AdoptedText/ta10/ERES1728.htm>. **6.** *Recommendation 1915 (2010)1 : Discrimination on the basis of sexual orientation and gender identity* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://assembly.coe.int/Mainf.asp?link=/Documents/AdoptedText/ta10/EREC1915.htm>. **7.** *Россия в ООН голосует против прав своих граждан* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.proza.ru/2011/06/26/30> **8.** *Безвізовий діалог між Україною та ЄС. План дій з лібералізації візового режиму* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/document/244813925/План%20д_й%20щодо%20л_берал_зац_%20_С%20в_зового%20режиму%20для%20Укра_ни.pdf. **9.** *Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу* : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1629-15> **10.** *Про засади внутрішньої і зовнішньої політики* : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2411-17> **11.** *Указ Президента України № 494/2011 про виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/documents/13479.html> **12.** *Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні* : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5207-17>. **13.** *Про заборону спрямованої на дітей пропаганди гомосексуалізму* : проект Закону України № 10290 від 30.03.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=43007. **14.** *Про заборону спрямованої на дітей пропаганди одностатевих сексуальних стосунків* : проект Закону України № 1155 від 24.12.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=45242. **15.** *Про внесення змін до деяких законодавчих актів (щодо захисту прав дітей на безпечний інформаційний простір)* : проект Закону України № 8711 від 20.06.2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=40734. **16.** *В ООН обеспокоены «антигомосексуальным» законопроектом в Украине* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.unian.net/news/528524-v-oon-obespokeyni-antigomoseksualnyim-zakonoproektom-v-ukraine.html>. **17.** *Из ЕС призывают бороться не с гомосексуализмом, а с гомофобией* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.unian.net/news/528569-iz-es-prizyivayut-borotsya-ne-s-gomoseksualizmom-a-s-gomofobiy.html>. **18.** *ЕС разочарован намерениями ВР запретить пропаганду гомосексуализма* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.unian.net/news/528190-es-razocharovan-namereniyami-vr-zapretit-propagandu-gomoseksualizma.html>. **19.** *В ПАСЕ приняли декларацию, осуждающую украинский антигомосексуальный закон* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.unian.net/news/528257-v-pase-prinyali-deklaratsiyu-osujdayuschuyu-ukrainskiy-antigomoseksualnyiy-zakon.html>. **20.** *В Україні невтішна ситуація з правами людини – Human Rights Watch* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pravda.com.ua/news/2013/01/31/6982610/> **21.** *Европейцы просят Литвина и Януковича стать на защиту сексменьшинств.* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.unian.net/news/528058-evropeytsyi-prosyat>

litvina-i-yanukovicha-stat-na-zaschitu-seksmenschinstv.html. **22.** Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання та протидії дискримінації в Україні : проект Закону України № 2342 від 19.02.2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=45813. **23.** *Кабмін* признаєт дискриминацию только в трудовом законодательстве [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://insight-ukraine.com.ua/advocacy/analiz-zakonov/item/131-kabmin-priznaet-diskriminatsiyu-tolko-v-trudovom-zakonodatelstve.html> **24.** *В Києве* прошел «крестный ход против Евросодома» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://grani.ru/Politics/World/Europe/Ukraine/m.222003.html> **25.** *В поисках гея* // Репортер. – 2013. – №12 (12). – С. 30. **26.** *Конвенція* Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_927 **27.** *Конвенція* Ради Європи про підроблення медичної продукції та подібні злочини, що загрожують охороні здоров'я [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_a91 **28.** *Угода* між Україною та Іспанією щодо врегулювання та упорядкування трудових міграційних потоків між двома державами [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/724_024 **29.** Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо запобігання та протидії дискримінації) № 4581 від 27.03.2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=50439 **30.** *Еврокомісія* сняла свои требования гарантий для секс-меньшинств в антидискриминационном законе [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zn.ua/POLITICS/evrokomissiya-snyala-svoi-trebovaniya-garantiy-dlya-seks-menschinstv-v-antidiskriminacionnom-zakone-141821_.html **31.** *Постанова* Кабінету Міністрів України від 3 листопада 2010 р. № 996 «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-п> **32.** *Вищий* спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ Лист від 07.05.2014 № 10-644/0/4-14 Про належне забезпечення рівності трудових прав громадян при розгляді спорів, що виникають у сфері трудових відносин [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v-644740-14>

УДК 321.01

В. Л. ЗГУРСЬКА

ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЯ ЯК НЕОБХІДНИЙ ЕЛЕМЕНТ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬНИХ РУХІВ

Розглянуто переваги і недоліки двох основних організаційних моделей суспільних рухів: автономізованої та інституціоналізованої. На основі аналізу досвіду діяльності екологічного руху у Німеччині, нових лівих у США, глобального руху

© ЗГУРСЬКА Валентина Леонідівна – кандидат політичних наук, доцент кафедри політичних наук Київського національного університету будівництва і архітектури